

הוריות ג

שווערד

1. תוספות רא"ש על הוריות דף ג/א

לא דכ"ע יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור. ה"ה דהוה מצי למימר דכ"ע סברי חייב אלא דניחא ליה למימר דכולהו סברי כמתניתין, ועוד דר"מ אית ליה בפרק המצניע דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור:

2. קרן אורה על מסכת הוריות דף ג/א

גמרא אמר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי א"י שנאמר (דברי הימים ב', ז' פסוק ח') ויעש שלמה את החג כו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, מכדי כתיב וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת כו' למה לי, ש"מ הני הוא דאיכרי קהל כו', ובירושלמי איתא אמר ריב"ל לראיה הולכין מלבוא חמת עד נחל מצרים, ונראה פירושו דחייב לעלות לראיה אינו אלא ביושבי ארץ ישראל דקרא דשלמה נאמר בראיה היינו בחג וש"מ דאין מחוייבין בראיה אלא מלבוא חמת עד נחל מצרים, ואם נאמר דש"ס דילן נמי ס"ל הכי, א"כ קשה קצת מנ"ל למילף מהאי קרא לענין הוראה דהא איצטריך מלבוא חמת כו' לראיה גופא, וי"ל דאכתי קהל גדול יתירא הוא דליכתוב וכל ישראל עמו מלבוא חמת עד נחל מצרים, קהל גדול למה לי, אלא למילף דכל היכא דכתיב קהל בתורה לא מיקרי קהל אלא היושבים בארץ ישראל, וא"כ גבי פסח נמי דכתיב ושחטו אותו כל קהל ישראל היינו קהל היושבים בא"י, וע' תוס' ריש פסחים ד"ה מאליה מי קספו לך שכתבו דהדר בחו"ל פטור מפסח וראיה, ותמה ע"ז המשנה למלך ז"ל, ומכאן קצת סיוע לדבריהם ז"ל, ויש לדקדק עוד מדאיצטריך לריב"ל למילף דהדר בחו"ל פטור מן הראיה מקרא דלבוא חמת כו', ש"מ דלא ס"ל להא דרבי אמי דאמר כל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל מלא יחמוד איש את ארצך, דאי ס"ל כר' אמי א"כ תיפוק ליה מלא יחמוד איש את ארצך נמי ליושבי חו"ל דהא לא קרינן בהו לא יחמוד איש את ארצך דחו"ל לאו ארצך, ואפילו יש לו קרקע בא"י כיון דאינו דר בה לא שייך בה לא יחמוד כו' בעלותך לראות כיון דבלא"ה אינו דר בה, ועפ"ז יש ליישב קצת מה שהשמיט הרמב"ם ז"ל להא דר' אמי, אלא דגם זה לא מצאתי בדברי הרמב"ם ז"ל דיושבי חו"ל פטורים מן הראיה, (אמר הכותב: עיין בספר קהלת יעקב להגאון המנוח מהר"י אבד"ק קארלין בחידושיו לפסחים שכתב טעם נכון לדברי הרמב"ם ז"ל בזה, וראיה מפורשת מבבלי וירושלמי לדברי התוס' דהדר בחו"ל פטור מן הראיה ע"ש):

3. ספר באר שבע על הוריות דף ג/א

מר רב אסי ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל. פירוש לאפוקי בעשיית פסח בטומאה אין הולכין אחר רוב יושבי ארץ ישראל, אלא אחר רוב העומדים בעזרה כדאיתא בפרק מי שהיה טמא (פסחים צה, ב), והכי איתא בהדיא בירושלמי בפרק זה (הלכה ב') ובפרק כיצד צולין (פסחים פ"ו ה"ו) רב אמי אמר בשם ר' שמעון בן לקיש להורייה הלכו אחר רוב יושבי ארץ ישראל לטומאה הלכו אחר רוב נכנסין לעזרה כו'. ובהכי ניחא לי למה נקט רב אסי ובהוראה בוי"ו בראש התיבה ולא אמר בהוראה הלך כו':

שמע מינה הני הוא דאיכרי קהל וכו'. וא"ת מאי משמע שהרי לא כתיבא ולא רמיזא כלל בפסוק הזה ענין שגגת הוראת בית דין, דנימא דאתא לאורויי דהני דוקא הוא דאיכרי קהל לענין הוראה. וי"ל דעל כרחק אין זה דרשא גמורה, שהרי גבי הך מצוה גופא דהיינו חנוך בית המקדש דכתיב גביה האי קרא (מלכים א' ח, סה) ויעש שלמה וגומר לא כתיב בה בתורה קהל כלל, ואינה מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא, ואם כן היכי מצי למילף בדדמי מהאי קרא. אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דיושבי חוצה לארץ לא מקרי קהל להיכא דמצריך קרא קהל, ולכן אין צורך שיאמר הכתוב בפירוש דיושבי חוץ לארץ לא מקרי קהל לענין הוראה, אלא די שיאמר דיושבי חוצה לארץ לא איקרו קהל אהיכא דמצריך קרא קהל. והשתא נחזי אנן בקרא היכא דמהדר אקהל ונוציא הנהו דחוצה לארץ, וכיון דאשכחן בתורה גבי הוראה דבעי דלהוי קהל, נתמעטו הנהו דחוץ לארץ משום דאשכחן בקרא אחרנא דלא איקרו קהל:

4. רמב"ם הלכות שגגות פרק יג הלכה ד

הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונדע להם שחטאו וחזרו בהן, ואחר כך הורו שע"ז פלונית מותרת ועבד אותה ע"ז מיעוט אחר על פיהם, וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להן ידיעה בינתיים, במה דברים אמורים כשהיה המורה בית דין אחד, אבל אם מת בית דין שהורה תחילה ועמד אחר והורו אין אלו מצטרפין לאלו.

השגת הראב"ד: הורו בית דין בחלב מן החלבים עד הרי אלו מצטרפין. א"א בעיא ולא איפשיטא היא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו

5. כסף משנה הלכות שגגות פרק יג הלכה ד

הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא וכיון דספיקא הוא ה"ל לפסוק דבין ב"ד בין הם פטורים מן הקרבן ולפיכך יש לתמוה על פסק רבינו וכבר השיגו הראב"ד. וע"כ לומר שנוסחא אחרת היתה לרבינו או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה וצ"ע:

6. ספר באר שבע על הוריות דף ג/א

[הגה"ה. או דילמא כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף תיקו. ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שגגות (הלכה ד') דמצטרפין, ותמה עליו הכסף משנה כיון דספיקא הוא דבעיא דלא איפשיטא היא הוה ליה לפסוק דבין בית דין בין הם פטורים מן הקרבן, ומסיק וכתב וז"ל וכבר השיגו הראב"ד ועל כרחך לומר שנוסחא אחרת היתה לרבינו או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה, וצ"ע עכ"ל). וכיוצא בזה ממש כתב הכסף משנה בפרק י"ד (הלכה ב') לחד שנויא, גבי בעיא דרב יוסף דלקמן (ד, ב) אין חרישה בשבת, שפסק הרמב"ם גם כן לחומרא דחייבין אף על גב שהיא בעיא דלא אפשיטא ע"ש:

ואני אומר אחר אלף מחילות מעצמותיו הקדושים, לא כן אבי ח"ו פה קדוש יאמר דבר זה שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה, שהרי קרבן זה שהם מביאין הוא חטאת על כל פנים, וחטאת אינה באה בנדבה כדתנן בפרק השוחט (חולין מא, ב), וכמו שפסק הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות (הלכה ח') ע"ש, ואם כן אי אפשר להתנות עליו אם אנו פטורים הרי זה נדבה... ואי אפשר לחלק ולומר דלא אמרו אין חטאת באה נדבה אלא דוקא כשהוא קורא לו שם חטאת ומקריבו לשם חטאת נדבה, אבל אם הוא מתנה ואומר אם אין אני חייב חטאת אז יהא קרבן נדבה סתם שפיר דמי, כיון שאינו מקריב לשם חטאת נדבה ולא יזכר ולא יפקד עליו שם חטאת כלל, ודכוותיה הא דאמרו אין אשם באה נדבה. ובכי האי גוונא מיירי הכסף משנה בכל הנהו מקומות הנזכרים. דהא ליתא, דאם כן מאי דוחקיה דגמ' בפרק האיש מקדש (קידושין נה, ב) לתרץ על קושיא ודילמא אשם הוא אשם בן שתי שנים ואשתכח בן שנה, אמאי לא משני דמייתי נמי אשם ומתנה... והנה טרם החלי ליישב דעת הרמב"ם, נקדים קושיא אחרת על הרמב"ם והיא יותר חזקה מקושיית הכסף משנה דלעיל על הרמב"ם, והיא זאת, מה ראה הרמב"ם לפסוק גבי בעיא זו דמצטרפין, וגבי בעיא אחרת דבסמוך הורו בית דין שחלב מותר ועשו מעוט הקהל ומת אותו הבית דין, ועמד בית דין אחר וחזרו והורו ועשו מעוט אחר כו' פסק (פ"ג ה"ד משגגות) דאין מצטרפין, מאי שנא דהא שניהם בעיות דלא אפשיטו הן. ונראה לי דהרמב"ם סבירא ליה כיון דלא מצינן למפשט שיצטרפו להביא כל שבט פר, אם כן אוקמינן להו אחזקתייהו דמייתי כל חד חטאת כדיניה, ולכן בבעיא קמייתא אף על גב דסלקא בתיקו פסק דמצטרפין, דכיון דבעי להא בעיא באם תימצי לומר שחלב ודם מצטרפין, וכבר ידוע שיטתו שהיא כדרך הגאונים דסבירא ליה שכל אם תימצי לומר פשיטותא הוא, אם כן בהאי נמי מצטרפין דומיא דהני מעוטי אחרני דחלב ודם דמצטרפין, ואף על גב דמעוט בחלב ומעוט בע"א אין איסורן וקרבנן שוה, אפילו הכי מוטב שיצטרפו ויביאו פר כל שבט משיביאו כל אחד קרבן חטאת, דאיכא חשש טפי בהבאת חולין לעזרה כשיביאו כל אחד חטאת ממה שיביאו כל השבטים שנים עשר פרים, לאפוקי בעיא שניה לא בעי לה באם תמצי לומר, לכן פסק דאין מצטרפין. שוב מצאתי בקרית ספר (הל' שגגות פ"ג) שפירש ממש כמו שפרשת.

7. ספר באר שבע על הוריות דף ג/ב

מאה שישבו להורות. קשה בעיני טובא, הלא הדין מעיקרא ליתא, כי אי אפשר שישבו מאה להורות ולא אפילו אחד יותר מהסנהדרין המיוחדים שהם אחד ושבעים, מפני שאסור להוסיף ממנין בית דין של משה רבינו...

8. רמב"ם הלכות שגגות פרק יג הלכה א

כיצד אם חסר אחת מכל הזרכים שביארנו יפטרו בית דין ויתחייבו העושים, הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם שחלב הקיבה מותר ואכלוהו אנשי מקומם על פיהם, אותו בית דין פטורין וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו, וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מותר ולא היה ראש ישיבה עמהן או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות ממונה בסנהדרין כגון שהיה גר או ממזר או זקן או שלא ראה בנים וכיוצא בהן ועשו העם על פיהם ואכלו דם הלב הרי בית דין פטורין וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו, ומנין שאין הכתוב מדבר אלא בבית דין הגדול שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו וגו', ומנין שעד שיהיו כולן ראויין להוראה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיו להם כענינים, ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה העדה האמורה בדיני נפשות כולן ראויין להוראה אף עדה האמורה בשגגה זו עד שיהיו כולן ראויין להוראה, וכן אם הורו וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועים אתם ורבן עליו המתירים והתירו, הרי בית דין פטורין וכל מי שעשה על פיהם חייב להביא חטאת קבועה על שגגתו, שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין. ידע אחד מן הסנהדרין או מיעוטן שטעו המתירין ושתקו הואיל והורו ולא היה שם חולק ופשטה ההוראה ברוב הקהל הרי בית דין חייבין בקרבן וכל שעשה על פיהם פטור, ואלו ששתקו אם עשו על פי אלו שהורו הרי אלו חייבין מפני שלא תלו בבית דין, וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרין אתם לעשות ושמע השומע מהן בעת שגמרו מותר והלך ועשה כפי מה ששמע הרי כל העושה חייב חטאת קבועה ובית דין פטורין שהרי לא הורו להם בפירוש לעשות, וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה, הרי בית דין פטורין ואלו המיעוט שעשו חייבין וכל אחד ואחד מביא חטאתו.

9. ספר בניהו בן יהוידע על הוריות דף ג/ב

שם מייתי עשרה טבחי. הא דבחר במספר עשרה, נ"ל בס"ד על פי מ"ש הרב נ"ב ז"ל בשם חסד לאברהם דלכך היו מערבים בסמיני הקטורת חלבנה שריחם רע עם עשרה סמנים טובים, להורות כי כח רשע אחד יתבטל בעשרה צדיקים שיצטרף עמהם ע"ש, ולכן חש פן ח"ו ישגה ויתיר את האסור דנמצא כח איסור איכא בהוראה זו, לכך מביא צירוף עשרה כדי שזכות העשרה יבטל כח האיסור אם ישנו באותה הוראה והיה כלא היה. והוצרך לפרש ממתא מחסיא לומר שהיה מביא טבחי שהם חכמים דאפשר אלו טבחי דמתא מחסיא היו ידועים לכל שהם חכמים:

• [נ"ל להסביר ע"פ דברי ס' קו הישר בענין השם "מתא מחסיא" וענין קטרת]